

Vejen går til Nørrebro

Af mag.art. Erik Hvidt

Da kælderen i en af Københavns kommunes ejendomme ude ved Svanemøllen for nogle år siden blev ryddet, lå der i et rum et større antal pakker. Støvede var de, og en del af materialet var også medtaget af fugt og vand, men langt det meste var intakt. Heldigvis røg det ikke ud i containeren med alt det andet fra kælderen, men blev afleveret på Det Kongelige Bibliotek, hvor et større udpakningsarbejde kunne begynde.

Pakkerne viste sig at rumme manuskripter, rollehæfter og noder fra Nørrebros Teaters repertoire siden 1892, da Vilhelm Petersen og Ferdinand Schmidt blev teatrets direktører. Desuden var der en stak fotos. Materialet er ikke helt komplet, men omfatter skønsmæssigt 80% af samtlige opførte stykker frem til midten af 1950-erne.

Nørrebros Teater profilerede sig i en årrække som revy- og operetteater, og især materialet fra de mange revyer giver en mulighed for at fastslå, hvilke melodier teksterne er blevet sunget på.

Da denne del af materialet var bestemt, var der en større samling af manuskripter tilbage, som ikke umiddelbart lod sig placere i Nørrebros Teaters sammenhæng. Hvorfor var de her, og hvad havde de med Nørrebros Teater at gøre?

For at finde svarene var det nødvendigt at skrue tiden tilbage til 1869, det år hvor de to direktørers veje krydsedes for første gang, og hvor skuespilleren Ferdinand Schmidt blev direktør for Morskabs-teatret på Frederiksberg Allé. Det københavnske teaterliv var i de år i kraftig ud-

vikling. Det kgl. Teater havde haft monopol på at opføre dramatik, indtil Casino åbnede i 1848 som det første privatteater efterfulgt af Folketeatret i 1857. Selvom holdningen til disse sekondteatre var kritisk, fik de med deres lette repertoire af folkekomedier og operetter fat i et nyt og stort publikum, samtidig med at de også gav danske dramatikere, som ikke havde haft held med at få deres stykker opført på nationalscenen, en chance.

København var i disse år under forvandling. Indtil 1852 omkransede voldene byen, og det var forbudt at opføre grundmurede bygninger et kantskuds afstand fra dem. Da loven blev ophævet, bredte byen sig hastigt både mod vest, øst og nord. Grønne rekreative arealer blev sløjft for at give plads for store lejerkaserner af beboelsesejendomme af ringe standard. Familier blev proppet ind i små lejligheder, og fristederne blev de lokale værtshuse og sangerindeknejper.

På Frederiksberg Allé lå ølpavillonen Odeon. Den havde åbent i sommermånederne, hvor den bød på forskellig artistoptræden. Ferdinand Schmidt blev opmærksom på stedet og overtalte ejeren til at omdanne pavillonen til serveringsteater, ikke bare med udskænkning, men også med et køkken, der kunne lave små lune retter. Da konkurrencen fra de mange øvrige traktørsteder, danseboder og sangerindeknejper, der lå mellem Frihedsstøtten og Frederiksberg Runddel, var hård, indvilligede ejeren hurtigt i at gennemføre projektet. Københavns første serveringsteater blev en realitet og åbnede 4. juni 1869 under navnet Frederiksberg Morskabsteater.

For 1 mark blev publikum, der sad ved små borde, præsenteret for fire små

stykker med musikindslag imellem. Der blev spillet stykker som "Snork bare", "List og Flegma", "Ulla i Vinden" og "Første Kulisse til venstre". De findes ikke i samlingen, men det gør et andet fra de første år "Ballade i Skoven", som havde premiere 3. februar 1872. Ingen af stykkerne fra de første sæsoner hørte ligefrem til verdensdramatikens højdepunkter, og pressen ofrede da heller ikke etablissementet nogen videre opmærksomhed. For at få et større publikum i tale forsøgte Schmidt sig med et par skuespil fra Det kgl. Teater og Casinos repertoire, Holbergs "Julestuen" og H.C. Andersens "En Comedie i det grønne", men også uden større held.

Ferdinand Schmidt var en glimrende skuespiller med udpræget komisk talent, og som direktør forstod han at samle nogle gode kræfter omkring sig. Men ligeså sikker en sans han havde for komikkens muligheder på en scene, ligeså dårlig en økonom var han. Han gik fallit den ene gang efter den anden. I 1870 fik en af hans kreditorer sendt ham i gældsfængsel, men det var dog ikke værre, end at han optrådte på Morskabsteatret hver aften til vild jubel for det medfølelse publikum. Efter forestillingen vendte han tilbage til Blegdamsvej og 'Sindshvile', som han kaldte sin celle.

Lysten til at skrive små enaktere, komiske situationsspil, blev Vilhelm Petersens indgang til teatret. I 1870 skrev han 18 år gammel en parodi på et af Casino Teatrets stykker "Alt for Fædrelandet" og afleverede det til Ferdinand Schmidt. Schmidt antog det, og da han hørte, at den unge Petersen havde læst til skuespiller hos skuespiller ved Det kgl. Teater J.L. Phister, men p.g.a. Johanne Luise Heibergs modvilje ikke var blevet antaget som elev på nationalscenen, tilbød han ham i stedet

Teaterdirektør Ferd. Schmidt. Vilhelm Petersens første direktør, senere skuespiller hos ham og til sidst hans kompagnon.

at debutere på sin turne i Helsingør i "Eventyr på Fodrejsen".

I vinterhalvåret turnerede Schmidt med sin trup i provinsen. Her havde Det kgl. Teater intet monopol på bestemte stykker, så det gav en større bredde i repertoire. Trods sin unge alder blev Vilhelm Petersen hurtigt kastet ud i instruktøropgaver og iscenesatte i sin første sæson bl.a. Heibergs "Recensenten og Dyret" og Hostrups "En Spurv i Tranedans" samt Nestroys håndværkerkomedie "Lumpacivagabundus".

De følgende sæsoner var Vilhelm Petersen engageret ved Folketeatret, hvor kammerråd Lange var direktør. Han var "både streng, hensynsløs og fordringsfuld, men samtidig en retfærdig og fænomenal dygtig Instruktør," skrev Vilhelm Petersen,

som i disse år lærte betydningen af disciplin i teaterarbejdet.

Om Lange, der fra 1848-55 var chef for Casino, 1855-56 for Hofteatret og siden Folketeatrets start i 1857 indtil sin død i 1873 var direktør her, skriver Robert Neiiendam: "Lange var en Foregangsmand, der på sit Omraade videreførte Grundlovens demokratiske Ideer. Ved sit virke udfyldte han Afstanden mellem Det kgl. Teater og Provinsens Smaascener, idet Privatteatrene skabtes på hans Initiativ. Han gavnede derved danske Skuespillere og Forfattere og gjorde sig fortjent ved at bidrage til Almuens og Middelstandens Oplysning og Dannelsen."

Mange af Folketeatrets skuespillere kom fra provinsen i håb om at finde lykken i hovedstaden. De fik deres sag for. Således bestod sæsonen 1864-65 af 23 nye stykker og 27 genopsætninger, hvilket var ganske almindeligt for en sæson under Langes ledelse. Til gengæld fik han med sit omfattende og varierede repertoire et nyt og stort publikum, der kom fra brokvartererne udenfor voldene, i tale.

Journalisten og Nørrebro-drengen Henrik Cavling (1858-1933) skrev i sine erindringer om at gå i Folketeatret i 1870-erne: "Den scene, der i almindelighed og med rette betragtedes som Nørrebros Scene, var Scenen på Nørregade. Nu i Halvfjerdsene blev Voldene jævnedes og en Labyrinth af Stier, banede af Fodtrin, slyngede sig ind mellem Grave, Gruber og Huller. Tilsidst voltigerede Teatergængere over udlagte Planker, og de blev først rolige, naar de i det fjerne øjnede Folketeatrets røde Lygte eller sad paa Nummerpladsen inde i det overfyldte Hus."

Han nævner en række af teatrets førende skuespillere og fortsætter: "Til sammen betegner dette Personale Folke-

teatrets Lyst-spilperiode, der i disse Aar glædede, udviklede og opdrog det let paa virkelige Publikum fra Nørrebro."

Folketeatrets direktør Lange var død i januar 1873 og blev afløst af M.V. Brun, som Vilhelm Petersen ikke brød sig om. Derfor bad han i begyndelsen af 1875 om at blive løst fra sit engagement ved teatret. Det tilstod Brun ham, men først ved sæsonens slutning. Når han gerne ville have sluttet tidligere, skyldtes det, at han den 2. marts 1875 på sin 23 års fødselsdag havde underskrevet en kontrakt med Morskabsteatrets ejer, restauratør Georg Mohr, og lejet teatret for den kommende sommersæson. Bevillingshaveren var reserve-sufflør på Det kgl. Teater Aug. Kørner, der som kompensation for, at han ikke

Vilhelm Petersen, da han som attenårig ungersvend debuterede som Herlöv på Helsingør Teater 1870.

Nørrebro Teater før ombygningen.

kunne få lønforhøjelse på teatret, i stedet fik bevillingen til Morskabsteatret på Frederiksberg. En bevilling han havde til sin død.

Mens Vilhelm Petersen var på Folketeatret, skrev han flere småstykker, som han selv satte i scene på Vesterbros Teater og Varieté-Teatret. Men han havde også haft held med at lave en sommerrevy. Revy var ellers noget, der siden Erik Bøghs "Nytårsnat 1850" på Casino blev spillet om vinteren. I 1873 fik Vilhelm Petersen og skuespillerkollegaen Carl Wulff sig et dagligt slag billard. De mange brandere, de fyrede af over den grønne filt, fik Carl Wulff til at bemærke, at alt det bras kunne der vist tjenes lidt penge på, hvilket Vilhelm Petersen var helt enig i. Problemet var bare at få alle vittighederne lagt ind i

en handlingsramme, indtil Vilhelm Petersen foreslog, at man kunne bruge revyformen.

18. august 1873 var der premiere på deres første sommerrevy på Varieté-Teatret på Vesterbrogade. Direktør var Ferdinand Schmidt, der de sidste fire år selv havde sat revyer op ovenpå Erik Bøghs succes. Schmidt øjnede nogle muligheder i de to skuespilleres manuskript, men må have haft visse betænkeligheder, da han undlod at anføre forfatternes navne på plakaten. Honoraret var 40 rigsdaler til deling en gang for alle. Kvaliteten var behersket, men revyen blev dog spillet 50 gange og reddede Ferdinand Schmidt fra fallit i den omgang.

Ved nytårstid var Ferdinand Schmidt påny i pengeforlegenhed og bad

de to skuespillere om at skrive en ny revy, og det blev til yderligere nogle stykker med Vilhelm Petersen som eneforfatter, da Wulff var på turne i provinsen. Det var faktisk også Ferdinand Schmidt, der gjorde Vilhelm Petersen opmærksom på, at Morskabsteatret stod ledigt i sommeren 1875.

Vilhelm Petersen lejede teatret og lagde ud med "Sommerrevuen 1875", som han skrev sammen med Wulff. De kaldte den for et "gemytligt Aandemageri". Da Vilhelm Petersen eller Peter Vilh., som han herefter kaldtes, med sine 23 år var umyndig, var alle kontrakter underskrevet med kurator. Sin unge alder til trods kunne han stille med den nette sum af 3000 kr. Med en bruttoindtægt på 120 kr pr. aften kunne det hele løbe rundt. Månedsgagerne lå fra 150 kr ned til 30 kr, hvad man i tiden anså for ganske flot. De to forfattere delte engangshonoraret på 200 kr. De små enaktere, som indledte aftenens program, fik dramatikeren 10 kr for.

Om sin første sæson på Morskabsteatret skrev Peter Vilh.: "Paa Grund af min store Ungdom havde man troet, det ville blive lidt svært for mig at klare den som Direktør. Men fra Folketeatret medbragte jeg Sans for Orden og Disciplin, og Personalet fik snart Tillid til mig som Instruktør og Leder. De fire Sommermaaneder, hvoraf Revyen udfyldte mindst de to, gik derfor som en Mis."

Sommerrevyerne blev nu en tilbagevendende begivenhed på Morskabsteatret de følgende mange år under Peter Vilh.s direktion. Allerede året efter blev revyen med titlen "Rejsen til Månen" en kæmpesucces. I 1877 hed sommerrevyen "Paa Havsens Bund", i 1878 "Rejsen til Nordpolen" og i 1879 "Kaptajn Grants Børn". Mens Peter Vilh.s allerførste revyer

ikke indgår i samlingen, gør de tre sidstnævnte det til gengæld, ligesom en række af de følgende års revyer, og her kan man følge, hvordan teksten år for år bliver mere fermt udformet, samtidig med at de mest platte vittigheder er sorteret fra, for platheder var der mange af og på et niveau, der i dag ville betragtes som aldeles uacceptabelt.

Til og med 1885 skrev han sommerrevyerne sammen med Carl Wulff. Om vinteren turnerede han med sin egen trup, hvor han på sin tur rundt i den danske provins indledte med at opføre den foregående sommers revy, hvilket nu ikke altid var en lige god ide, da meget af stoffet var lokalt københavnsk.

I 1877 søgte Peter Vilh. justitsminister Nellesmann om bevillingen til Theatre du Boulevard, det senere National og Scala, for den kommende vintersæson 1877-78. Alt gik glat, indtil Casinos direktør Th. Andersen fik nys om det og følte sig truet af den nyopdukkede konkurrent. Da han havde forbindelserne i orden bl.a. ved at være en nær ven af Det kgl. Teaters indflydelsesrige chef, kammerherre Fallesen, måtte Peter Vilh. nøjes med en såkaldt 'lille' bevilling, der tillod op til seks personer at optræde i et stykke af indtil en halv times varighed. Peter Vilh. henvendte sig atter til justitsministeren, som nu var villig til at slække lidt på kravene, så betingelserne for teaterdrift ikke blev helt umuliggjort. Han lagde ingen begrænsning på antallet af optrædende, og stykkerne måtte vare op til 45 minutter. Dermed skulle Casinos interesser samtidig være varetaget.

Når Casino-direktøren for så voldsomt frem, skyldtes det, at Peter Vilh. lagde an til at spille de farcer og operetter,

som ellers var Casinos domæne. I Theatre du Boulevard var der plads til 1000 tilskuere. Åbningsforestillingen, der varede fra 19.30 til 23.45, startede med en prolog, dernæst lystspillet "Ægtemandens Grundlov", en nyskrevet farce af Poul Marcussen "I Labyrinten", Suppé-operetten "Fatinitza", sammentrængt til 1 akt, samt en sangmonolog og nogle danse-numre afsluttende med en cancan.

Både Marcussens stykke og bearbejdelsen af "Fatinitza" foreligger i samlingen, og det samme gør nogle af sæsonens senere indslag så som "Orfeus i Oververdenen" - 2. akt af "Orfeus" - og "Pariserliv" - 3. akt af "Orfeus". Reglen om de 45 minutter blev nøje overholdt, så ville han opføre nogle af tidens populære operetter, måtte det ske akt-vis.

Peter Vilh. ansøgte om en ny bevilling for den følgende sæson, men ikke overraskende for ham selv fik han den ikke. Der skulle gå 14 år, før han atter fik en bevilling til et teater i København udenfor sommersæsonen. I stedet turnerede han hver vinter i provinsen med sin egen trup.

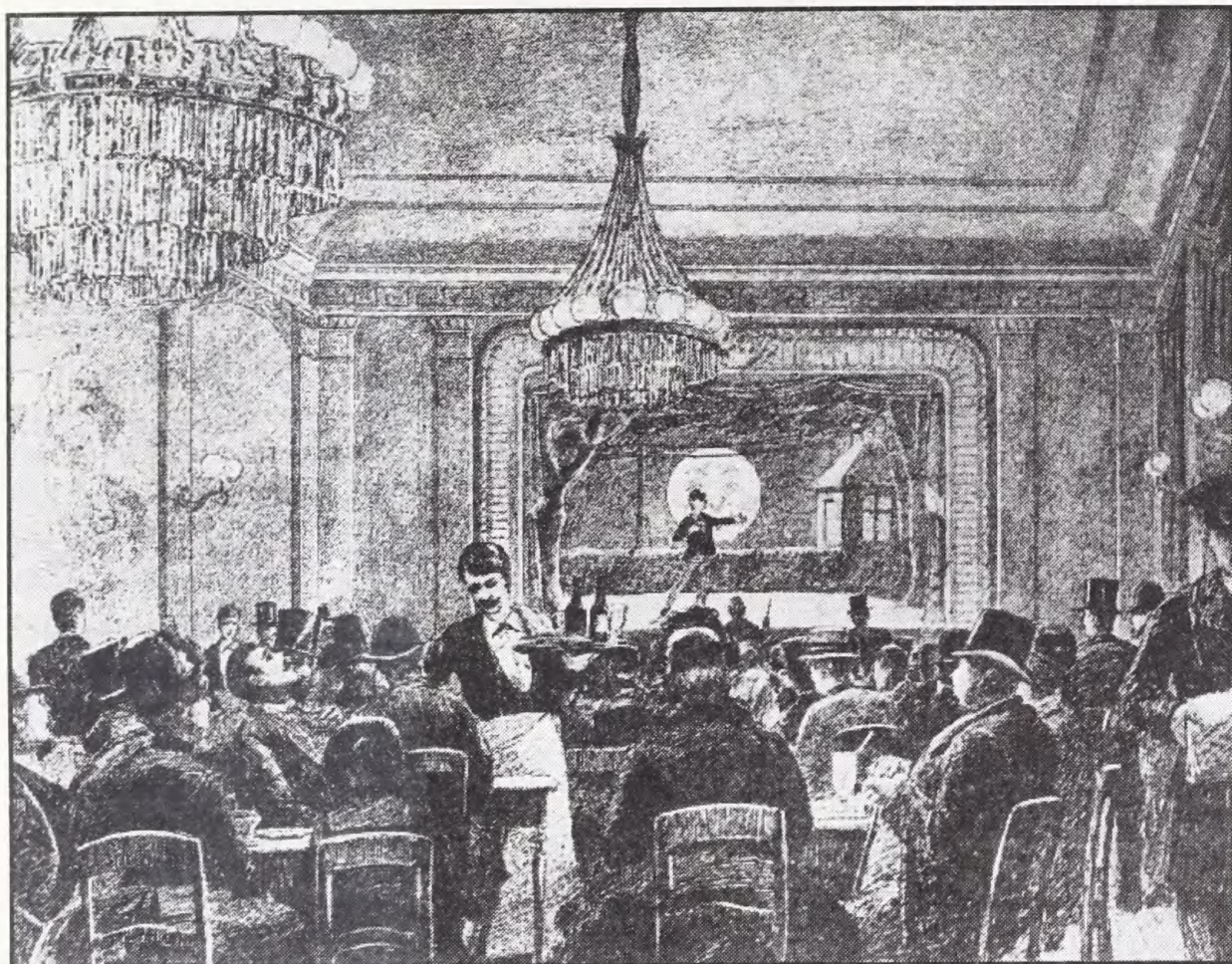
Repertoiret på turneen var bredere. I sæsonen 1879-80 opførte Peter Vilh. udover sommerrevyen "Kaptajn Grants Børn" stykker som "Elverhøj", "Capriciosa", "Et Dukkehjem", "I Dynekilden" og "Tordenvejr", hvor alle manuskripter er bevarede. En af grundene kan være, at de stykker, som blev publikumssuccesser, blev taget op igen og spillet i de følgende sæsoner. Det, der kunne bruges, blev gemt, og det blev begyndelsen til et egentligt teaterbibliotek.

Nørrebro, det nye og hurtigt voksende arbejderkvarter, havde i begyndelsen af 1800-tallet haft

sit eget teater. Det lå ved Peblingsøen og var blevet ledet af Philipppo Pettoletti, men var imellemtiden brændt. Behovet for et lokalt samlingssted og andehul voksede. Nørrebroerne skulle også have deres teater, og det naturligste sted at indrette det i var i Store Ravnsborg. Etablissementet var i 1835 blevet købt af 'Beständig Borgerlig Forening' med det formål at afholde 'store Aftenunderholdninger med Bal og Optræden af Kunstnere fra Det kongelige Teater'. I 1859 blev det revet ned og et nyt, stort selskabs- og danselokale opført. Det var meningen, at bygningen skulle indrettes til vinterlokaler for foreningen, men efter 25 år blev planerne skrinlagt, og i stedet solgtes bygningen til brygger K.C. Hansen og overretssagfører Schytte. De byggede teater til i den ene ende af dansesalen, og her åbnede Ferdinand Schmidt 2. juledag 1886 Nørrebros Teater. Traditionen tro ved åbning af nye teatre fik han kun en lille bevilling, der tillod seks medvirkende.

Det var et serveringsteater med plads til 600 mennesker, som under forestillingen kunne nyde både mad og drikke til endog meget rimelige priser, idet en hel familie kunne komme i teatret og se forestilling og spise for det samme, som en billet til Det kgl. Teater kostede. Stedet fik hurtig stor social betydning. Da kvarterets små lejligheder ikke indbød til større festivitets, inviterede man i stedet familie og venner i teatret. Første revy på Nørrebro havde premiere 2. juli 1887 og var skrevet af Carl Wulff og Poul Marcussen. Den hed "Der var engang - en landsoldat" og blev trods pæne anmeldelser ikke nogen succes. Det blev for øvrigt Wulffs sidste revy, idet han døde samme år den 18. september.

Ferdinand Schmidt forsøgte sig nu med en nytårsrevy "Kjøbenhavn under

Det gamle Nørrebros Teater. Billedet er fra sæsonen 1886-87 og fremviser den scene af parodien "Hagbart og Signelil", hvor Hagbart (Ferd. Schmidt) tolker sine følelser foran den elskedes jomfrubur.

Masken", som han fik de to forholdsvis ukendte forfattere Johannes Buntzen og Anton Melbye til at skrive. Den trak til gengæld fulde huse og blev efterfulgt af endnu en succes, parodikomedien "Svend, Knud og Valdemar", som siden er blevet en klassiker indenfor dansk farce. Også manuskripterne til disse tre forestillinger foreligger.

Sæsonen gik som helhed ikke for godt for Ferdinand Schmidt, og da National, det senere Scala, på Vesterbro i marts annoncerede efter en bevillingshaver, indledte han forhandlinger med ejerne og fik sin teaterbevilling overført hertil. Imens overgik Nørrebro til skiftende underhold-

ning fra varieté til koncerter. Det var Nørrebroerne stærkt utilfredse med. De ville have teater, men problemet lå i bevillingen, som lagde for mange begrænsninger på udfoldelserne, og meldte en ansøger sig, søgte de andre teaterdirektører med al magt at forhindre, at det blev til noget.

Mens intrigerne florerede, var politikerne begyndt at granske bevillingssystemet nøjere. En af fortalere for en ny lovgivning var Edvard Brandes. I 1880erne kæmpede Casino og Folketeatret om at komme først med de stykker, der lå udenfor Det kgl. Teaters repertoire, og med Dagmarteatrets åbning

2det Oplag.

DER VAR EN GANG-

EN
LANDSOLDAT
eller

Sommerrevuen 1887.

Forlagsskive Enevold.

KJØBENHAVN.
WILHELM HANSENS MUSIK-FORLAG.

Inhalt.
 Nr. 1. By med Kalkun, Mel. af Carl Andersen.
 2. Koggerings-Vise, Mel. af Carl Andersen.
 3. I Andegården, Mel. Schandeler.
 4. Landbølsten, Mel. af Nielsens Søn.
 5. Kæmpe og Røstmæge, Mel. af Carl Andersen.
 6. Albertus, Mel. af Carl Andersen.
 7. Theater-Vise, Mel. af J. A. S. S. S.
 8. Søde Minde, Progress.
 9. Høstgæst af Morsøstikken, Mel. af Sørensen.
 10. Om to Aker, Mel. af J. A. S. S. S.
 11. En fra Aarstøtte, 12. Vise.
 12. Kjerlighed, Mel. af J. A. S. S. S.

Forside af sangene fra Nørrebro-revuen "Der var engang - en Landsoldat".

i 1883 blev konkurrencen yderligere skærpet. "Hvad i Alverden skulde de spille, naar Det kongelige Theater gjemmer hele den danske Litteratur forsvarligt aflaset paa Kistebunden", skrev Edvard Brandes i forbindelse med Folketeatrets 25 års jubilæum. Brandes havde ambitioner på sekondteatrenes vegne. Der var for ham at se for megen letbenet underholdning, og netop den lette underholdning var kernen i det repertoire, som de nye broteatre forsøgte at overleve på, så sekondteatrene var trængt på to fronter og forklarede direktørernes emsighed overfor bl.a. Nørrebro Teater. Den nye lov ophævede i 1889 nationalscenens monopol, dog med visse klausuler. Hvis Det kgl. Teater ikke indenfor 10 år efter lovens vedtagelse havde opført 59 danske og 32 oversatte skuespil, måtte privatteatrene sætte dem på deres repertoire. Ved førstebehandlingen af lovforslaget sagde Brandes bl.a.:

"Det kongelige Theater opfører god gammel dansk Komædie, Tragedier, Komædier af nordisk Litteratur og fremmed Litteratur, Operaer, danske og fremmede, klassiske og nye, Balletter, baade danske og fremmede. Hvis man nu spørger, om et Theater kan udrette alt dette, alle disse mange forskjellige Ting, saa kan man paa Forhaand svare Nei, det er umuligt."

Det kgl. Teater kunne simpelthen ikke overkomme sine forpligtelser, hvorfor det måtte give afkald på nogle af stykkerne. Hensigten var på denne måde at højne niveauet på sekondteatrene, som så kunne tænkes at give afkald på dele af det lette repertoire, og det kunne blive Nørrebro Teaters chance.

M.h.t. sommerrevyerne havde Peter Vilh. skrevet dem sammen med Carl Wulff frem til 1885. De sidste år assisteret

af Poul Marcussen, der politisk var stærkt højreorienteret. De to andre havde ellers i deres politiske satirer forsøgt at dele sol og vind lige mellem Højre og Venstre, men Marcussen var ikke så diplomatisk anlagt. Han og Wulff skrev i 1886 revy til Ferdinand Schmidt på Nørrebro Teater, hvorfor Peter Vilh. var nødt til at finde nogle andre forfattere til sin sommerrevy på Frederiksberg Morskabsteater. Valget faldt på de hørupske venstremænd Axel Henriques og Johannes Buntzen. De havde skrevet sammen i nogle år, og Peter Vilh. demonstrerede også her sin tæft for at ramme tidens tone ved at engagere dem. De politiske vinde bar i en ny retning, og det kom også til udtryk i revyerne. Satiren blev skærpet, hvilket i første omgang faldt 'ofrene' fra højrefløjen stærkt for brystet. Blandt dem justitsminister Nellesmann, der med hjælp fra sine embedsmænd nidkært fulgte revyernes angreb, parat til at tage til genmæle med loven i hånden.

Samarbejdet mellem Henriques og Buntzen varede i tre sæsoner. I foråret 1889 tog Buntzen pludselig og uden varsel til Amerika, kun efterladende sig to breve, et til Anton Melbye og et til Peter Vilh., hvori han meddelte, at han lod sin tidligere forfatterkollega Melbye indsætte i sit sted som forfatter sammen med Henriques. Det blev starten på et 18 år langt forfatter-makkerskab.

Schmidt rykkede ind på National i 1889 og fik Axel Schwanenflügel til at skrive en revy på 14 dage. Der kom nu atter gang i National, men rygter ville snart vide, at Nationals nye ejer brygger Jacobsen ville have revyen ud og varieteen ind igen, fordi varieteen gav bedre ølsalg. Schwanenflügel nåede dog at skrive endnu nogle revyer, og i 1890 leve-

rede tre forfatterdebutanter Frederik Richard, Johannes Bruhn og Albert Gnuetzmann teksten til en revy "Glutter ombord", der var en travesti på Casino-forestillingen "Gutter ombord". Peter Vilh. satte iscene. Pressen var hård ved revyen, men den unge skuespiller Frederik Jensen høstede stor personlig succes. Det var faldet brygger Carl Jacobsen for brystet, at Schmidt havde kaldt fire letpåkledte damer for "fire stykker med bart" og udlejede derefter National til en restauratør, der tidligere havde drevet stedet som variete. 16. maj 1891 var Schmidts sidste aften her.

Både Ferdinand Schmidt og Peter Vilh. fortsatte i vintersæsonerne med at turnere med hvert sit teaterselskab i provinsen, hvor stadig flere af manuskripterne fra deres repertoarer indgår i samlingen. Således gæstede Peter Vilh.s selskab Horsens 14 dage i marts, hvor han bl.a. opførte folkekomedierne "Isen bryder" og "Stanley i det mørke Afrika" samt den tyske farce "Lystige Fætre i Nykøbing". Af navnene skrevet med blyant på rollehæfterne kan ses, hvordan skuespillerbesætningen har været.

Samme år foreslog Schmidt Peter Vilh., om de to ikke skulle gå i kompagniskab, og det var Peter Vilh. med på. Dagmarteatrets bygmester Hellig-Hansen tilbød dem at flytte ind i den store Panoramabygning, Jernbanegade 6, med plads til 1200. Planer og tegninger lå færdige. Mens Peter Vilh. var på turne i Oslo, skulle Schmidt sammen med Morskabs-teatrets tidligere ejer restauratør Steffensen skaffe kapital. Da planerne for bygningen blev almindelig kendt, blev Panorama opkøbt af en murermeister, og det hele måtte skrinlægges.

De to direktører stod nu uden teatertrum, men med et stort personale, engageret for vintersæsonen. I hast fik Peter Vilh. sin provinsbevilling fornyet, og repertoaret kom til at bestå af en blanding af de to direktørers tidligere benyttede stykker. På den måde kunne det lade sig gøre, at de fra 11. juli 1891 til sidste forestilling på turneen 16. maj 1892 kunne sammensatte et program bestående af 15 danske stykker, der blev opført 190 gange, og 12 udenlandske stykker, der blev spillet 226 gange. Første station på turneen var Odense. Siden spillede de bl.a. tre måneder i Århus.

Målet var fortsat en helårsbevilling i København. Efter flere års genvordigheder faldt alle brikker omsider på plads. Ferdinand Schmidt og Peter Vilh. ønskede en københavnerbevilling. Nørrebroerne ønskede gang i deres teater igen og havde gode erfaringer med Schmidt, og politikerne havde ændret bevillingssystemet, så Nørrebros Teater ikke længere behøvede at nøjes med den lille bevilling.

I sommeren 1892 fik Ferdinand Schmidt og Peter Vilh. i fællesskab bevillingen til Nørrebros Teater, og 29. juli 1892 lagde de ud med sommerrevyen "København K." Nu gik det slag i slag, og for den ellers så økonomisk betrængte Schmidt blev det starten på en gylden periode, hvor han kunne betale enhver sit og endda havde et pænt overskud til sig selv. Men glæden blev kort, idet han døde i efteråret 1893.

Carl Muusmann mødte ham kort inden på Dronning Louises bro, hvor han stod og spyttede ned i vandet. Muusmann fortæller:

"Hvad spekulerer De på, direktør? spurgte jeg.

Og han svarede træt og langt borte:

Forfatterparret Axel Henriques og Anton Melbye.

Kære ven! Tilværelsen er tom, når man ikke længere skylder noget bort. Det er gæld, der giver livet indhold, og det er den, der får menneskene til at interessere sig for os og beskæftige sig med vor person. Når vi har betalt vor gæld, er der ikke et menneske, der skal have noget af at vove på oftere at sætte to røde ører i os, og de gider ikke en gang mere ringe med klokken.

Der er blevet så stille hjemme i huset, at jeg allerede føler mig som i min grav!”

Selvom Peter Vilh.s og Schmidts

fælles direktionstid blev kort, kun godt et år, havde meget lagt sig til rette for dem inden og var med til at præge Nørrebros Teater i årene, der fulgte. Begge havde turneret gennem mange sæsoner i provinsen og havde ved selvsyn set, hvilke stykker der gjorde teaterdriften rentabel. For turnelivet var langt fra altid nogen dans på roser. Ofte var der kun få kroner til deling, når alle udgifter til leje af sal, annoncering m.m. var dækket. Ferdinand Schmidt knækkede flere gange halsen økonomisk på det, men blev ikke desto mindre ufortrødent ved. Peter Vilh. tjente godt på det.

Hvor Ferdinand Schmidt først og fremmest var kunstneren med blik for det originale, var Peter Vilh. organisatoren og forretningsmanden. Begge holdt de af den samme form for teater, og begge ønskede samtidig at give publikum, hvad det helst ville have. Udfra økonomiske interesser, men også med en ambition om at sætte kvaliteten i højsædet. Deres trupper gik for at høre til blandt de bedste. Repertoiret spændte vidt fra Oehlenschläger over Heiberg til operetter, farcer og revyer. En teateraften bestod af flere indslag, og adskillige af de små énaktere, som man varmede publikum op med i provinsen, blev hentet frem og benyttet igen på Nørrebro Teater. For også her var det ikke nok med et enkelt stykke pr. aften. Selvom især revyerne fik kæmpesucces og blev spillet flere hundrede gange, blev der jævnligt skiftet ud blandt de indledende énaktere, så stampublikummet også fik noget nyt at se. Et af de stykker, der er i samlingen, og som holdt sig længst på Peter Vilh.s repertoire, er den lille håndværkerkomedie "Lumpacivagabundus". Det var et af de første stykker, han som ganske ung iscenesatte, og som siden fulgte ham med på mange års turneer for til sidst at blive spillet en lang række gange på Nørrebro Teater.

Mange af de omkring 250 titler fra Nørrebro Teater-samlingen er således stykker, som Peter Vilh. og Ferdinand Schmidt har spillet på deres turneer. Deres respektive repertoarer har de samlet i et fælles bibliotek, der er blevet til på grundlag af hårdt indhøstede erfaringer. Sammen med de titler, der ikke blev opført, men hvoraf flere bl.a. af Scribe hører til en tidligere generations foretrukne lystspil, har de udgjort en idebank, som kom til at danne udgangspunkt for udvæl-

gelsen af stykker til de første sæsoner på Nørrebro Teater. Med sig fra provinsen havde de tillige nogle af de bedste unge revyskuespillere med Frederik Jensen og William Gerner i spidsen. Det var folk, der kunne løfte selv en beskeden tekst ud over rampen, så den blev et helt skuespil i sig selv.

Revyerne blev skrevet af Axel Henriques og Anthon Melbye. I mange af teksterne til farcerne, operetterne og lystspillene står Melbyes signatur på en af de første sider. Nogle gange har han tilføjet: 'læst' eller 'kan spilles'. Det må antages, at den meget flittige Melbye allerede tidligt fungerede som en slags dramaturg ved teatret, samtidig med at han var en flittig oversætter og bearbejder af udenlandske stykker. Peter Vilh. tog efter Ferdinand Schmidts død Melbye til sig som rådgiver. Schmidt kunne se en teksts muligheder. Det kunne Melbye også, udover at han selv kunne skrive nogle fabelagtige vers. Melbye havde ambitioner. Han var egentlig journalist og igennem 25 år frem til 1904 rigsdagsreferent for Venstres provinspresse, men han ønskede at drive sin forfattervirksomhed længere, end hvad Nørrebro Teater kunne tilbyde. Det vidner afslag fra Det kgl. Teater om at opføre indsendte skuespil forfattet af ham. Ikke desto mindre står han som en af revyhistoriens mest fremragende satiriske forfattere. At hans politiske viser havde effekt, kan ses af, at statsminister Th. Zahle til Melbyes fødselsdag sendte ham et eksemplar af "den nye Grundlov af 1915" med følgende hilsen:

"Ved Deres muntre Spot over alle Fordomme har De skrevet med på Danmarks nye Grundlov."

Ferdinand Schmidt var tillige en original skuespiller, og for at få et kvalificeret med- og modspil i sin direktion blev Frederik Jensen Peter Vilh.s inspiration og rådgiver i skuespilleranliggender. Det blev da også Melbye og Frederik Jensen, der efterfulgte Peter Vilh., da han i 1911 valgte at trække sig tilbage fra direktørposten.

Kilder:

- Aumont, Arthur: *Dansk Teater-Aarvog* 1889-93 (Kbh. 1890-93)
Aumont, Arthur: *Dansk Teater-Aarvog* 1893-97 (Kbh. 1894-97)
Boye, Ib: *Nørrebro Teater i 100 år* (Kbh. 1986)
Hansen, C.F.: *Dansk Theater Haandbog* 1892 (Kbh. 1891)
Hansen, C.F.: *Tournee-Minder* (Odense 1895)
Henriques, Axel: *Glade Aar* (Kbh. 1930)
Henriques, Axel: *Svundne Dage* (Kbh. 1930)
Hvidt, Erik: *Politikens revyhistorie* (Kbh. 1981)
Jespersen, Olfert: *Oplevelser* (Kbh. 1930)
Kvam, Kela, Janne Risum, Jytte Wiingaard (red): *Dansk Teaterhistorie - 2* (Kbh. 1992)
Kjærulf, Alfred og Ramsøe, Orla: *Den danske revy - bind 1* (Kbh. 1934)
Marott, Emil: *Dansk revy 1-2* (Kbh. 1991)
Muusmann, Carl: *Firsernes glade København* (Kbh. 1974)
Muusmann, Carl: *Halvfemsernes glade København* (Kbh. 1921)

Den store samling af manuskripter m.m., som blev fundet ude ved Svanemøllen, fortæller først og fremmest om de forestillinger, som er blevet spillet på teatret, men ved tillige at rumme dele af de to direktørers personlige teaterbibliotek, beskriver samlingen samtidig vejen, der førte til Nørrebro.

- Neiiendam, Robert: *Casino* (Kbh. 1948)
Neiiendam, Robert: *De færende folk* (Kbh. 1944)
Neiiendam, Robert: *Folketeatrets historie* (Kbh. 1919)
Neiiendam, Robert: *Forlystelsernes Allé* (Frb. 1958)
Ny kgl. Sml. 4619, 4°: *Den Rosenbergske autografsamling - 2 - Melbye*
Ny kgl. Sml. 5189, 4°: *Orla Ramsøe - 7 - Om Anton Melbye*
Nørrebro Teater - Programmer 1909-12/13, 1915-22/23
Petersen, Vilhelm: *Foran og bag Kulisserne* (Kbh. 1931)
Sandfeld, Gunnar: *Thalia i provinsen* (2. udg., 1968)
Wamberg, Niels Birger: *Teatret i Nørregade* (Kbh. 1982)